

Tereziňská iniciativa 48

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

září 2009

Maria Grün a Oliver Madas vystoupí poprvé v Praze.
Zveme vás na jejich koncert. Více na 19. straně.

Foto: Nancy Horowitz

Terezínská tryzna – připomínka a odpovědnost

17. května se na terezínském Národním hřbitově již po několikáté sešli členové Terezínské iniciativy spolu se stovkami dalších občanů naší země i hostů ze zahraničí.

Tryznu zahájil ředitel Památníku Terezin PhDr. Jan Munk krátkým projevem, v němž připomněl osudy vězňů v terezínském ghettu, vzdal hold obětem Policejní věznice gestapa v Malé pevnosti i koncentračního tábora v Litoměřicích, stejně jako obětem všech dalších nacistických táborů, káznic, věznic a ghatt.

Vyjádřil vážné znepokojení nad skutečností, že v ulicích českých měst pochodují lidé, kteří nepokrytě hlásají nenávisť vůči jiným občanům a otevřeně proklamují inspiraci nacistickou ideologií.

Dnes jsou obětí útoků Romové, zítra by mohli přijít na řadu Židé, a pak další lidé, kteří se těmto neonacistům nelíbí.

Poté přivítal řadu významných hostů veřejného života, politiků i církevních představitelů a také velvyslance mnoha států.

Tryznu zahájila předsedkyně ÚV ČSBS Anděla Dvořáková, hlavní projev pronesl předseda Senátu Parlamentu ČR Přemysl Sobotka. I v jejich projevech jsme slyšeli na prvním místě výrazné znepokojení nad skupinami mládeže, které se hlásí k odkazu nacismu, které jsou stále neomalenější a nespokojují se jen s provokativními hesly a vyhrožováním, ale jsou nebezpeční zejména i svými krutými činy. Například zapalují romské byty a fyzicky napadají osoby, které považují za své nepřátele. Mají na svědomí i smrt několika svých obětí a těžká zranění, mnohdy s celoživotními následky. Ostatně i my máme ještě v živé paměti jejich pochody v blízkosti sídla Židovské obce v Praze.

Tryzna pokračovala křesťanskou modlitbou za mrtvé Mons. ThDr. Josefa Koukla, emeritního biskupa litoměřického, poté následovala modlitba vrchního zemského a pražského rabína Karola Sidona.

Na závěr zazpíval Děčínský pěvecký sbor dvě části z Verdiho Requiem *Lakrymosa* a *Agnus Dei*.

Velký zážitek nás čekal ještě odpoledne v Městské jízdárně v Terezíně. Stodevadesátičlenný americký sbor z Berkshire v Sheffieldu a renomovaní američtí sólisté v doprovodu Pardubického symfonického orchestru provedli Verdiho Requiem. Zapáleným iniciátorem nového, neobvyklého pojetí této skladby je dirigent Murry

Sidlin z Americké katolické univerzity ve Washingtonu D.C. Nazval je *Defiant Requiem* (Requiem vzdoru). V průběhu koncertu do něho několikrát ze záznamu vstupují přeživší terezínské vězňové, kteří pod vedením nezapomenutelného Rafaela Schächtera tehdy účinkovali. Sdělují, co pro ně jejich podíl na tomto představení znamenal.

Koncert končí ve tmě symbolickým houkáním a zvukem rozjíždějícího se vlaku. Všichni členové orchestru a sboru se za tmy tiše rozcházejí. Toto pojetí Requiem někteří z nás již před několika lety slyšeli, ale jeho dnešní strhující dojem a citové vzrušení bylo snad ještě větší než po prvé.

Aleš

VERDIHO REQUIEM PO PĚTAŠEDESÁTI LETECH

Bylo to v Terezíně a bylo mi tenkrát dvacet. Čas paměť rozostřil, ale něco přeci jen zůstalo. Vzpomínka na mimořádnou událost. Získal jsem tenkrát vstupenku na koncert. Program: Giuseppe Verdi - Requiem.

Vybavuje se mi nevelký sál nabitý diváky. Přimáčknuti jeden na druhém byli téměř nalepeni na tu část místnosti, v níž se tísnil orchestr. A to byli ti šťastní, mnohem víc bylo těch, na které se už místo nedostalo. Dirigent Rafael Schächter se mezi diváky jen obtížně kolem stěny prodral k dirigentskému pultu. Chvilke naprostého ticha, jako by všichni přestali i dýchat. A potom se téměř neslyšitelně ozvaly první tóny. Requiem, requiem... Pozvolna sílicí hudba náhle zakryla reálný svět. Ztratily se ubikace s třípatrovými palandami plnými štěnic, i fronty starých lidí, čekající na zbytky polévky u kasárenských kuchyní. Zmizely i šance a kasematy, svírající jako železný kruh celé to podivné zakleté město. Zněla jen hudba...

Po pětadesáti letech jsem se znovu ocitl v témže městě obklopeném hradbami. Jen prostor byl jiný. Stará vojenská jízdárna, ve které se kdysi učili císařští dragouni a jejich koně jak nejlépe zabíjet jiné dragouny a jiné koně, se proměnila ve velkou koncertní síň. Je 17. květen 2009, dvě hodiny odpoledne. Před zaplněným hledištěm nastupuje na mírně zvýšené podium před projekční plátno smíšený, snad stotřicetičlenný pěvecký sbor a symfonický orchestr řízený panem Murry Sidlinem. Program: Defiant Requiem, koncertní drama - autentická výpověď osob, které prošly terezínským ghettom, s uvedením Verdiho Requiem.

Prostorem se nesou první tóny slavné skladby. V pauzách vypovídají z projekčního plátna bývalí vězni o tom, co bylo. I dirigent chvílemi odkládá taktovku a obrací se k publiku se zasvěceným komentářem. Všichni hovoří anglicky, ale to nikomu nevadí, hudba je geniální tlumočnick - všichni jsme náhle světoobčané a rozumíme. Na plátně se promítají záběry z propagandistického filmu, který v roce 1944 v Terezíně natáčeli nacisté, ve snaze oklamat svět. Střední část skladby vrcholí, hudba naplňuje celý prostor, zní dnes a tady, ale současně připomíná minulost.

Blíží se závěrečná část skladby. Dobová fotografie na plátně zachycuje řadu vagonů určených pro dobytek. Nastupují do nich vězni. A v tom okamžiku projede prostorem ostrý zvuk, dávající povel k odjezdu. Hudba i zpěv znějí dál, ale slábnou. S odjezdem vlaku opouštějí i účinkující svůj prostor a bočními uličkami kolem diváků odcházejí zvolna tiše z budovy. Kam, to nevíme. Do neznáma. Do nebytí. Předposlední odchází dirigent a na scéně zůstává jen houslista, aby dohrál poslední tóny. Jediný za hrstku těch, kteří přežili.

Nápis na plátně žádá diváky, aby se zdrželi potlesku. Nejsem práv hovořit o kvalitě provedení Verdiho skladby. Ale ještě jsem nezažil, aby po koncertě diváci tiše povstali, utírali si slzící oči a v naprostém tichu a bez pohnutí nechali v sobě doznívat prožitek z díla. Na počest těch, kteří, ač bez viny, museli zemřít.

Luděk Eliáš

Foto: Michal Stránský (z května 2006)

Festival zakázané hudby Terezín

Vše nasvědčuje tomu, že se v Terezíně budou opět pravidelně pořádat koncerty - podobně jako tomu bylo více než 10 let za paní Gaby Flatow. Už v květnu roku 2006 zde zaznělo pod taktovkou amerického dirigenta Murryho Sidlina na paměť Rafaela Schächtera Verdiho Requiem s převážně českým obsazením sólistů. Týž dirigent tu provedl Requiem i letos v květnu, tentokrát s jiným, snad ještě mohutnějším sborem a opět s vynikajícími sólisty. Jeho poloscénické pojetí (jako „Defiant Requiem“ - Requiem vzdoru) tu snad - při opět zcela plné bývalé jízdárně - nabylo na ještě větší dramatičnosti.

Od 21. června pak v Terezíně probíhal „Festival zakázané hudby“, který spolu s městem Terezín pořádaly Rakouské kulturní fórum v Marseille, Francouzský kulturní institut v Praze a Opera v Marseille - vše pod záštitou prezidenta republiky Václava Klause a hejtmana Ústeckého kraje Jiřího Šulce.

V terezínském Kulturním domě se konal komorní koncert z děl Viktora Ullmanna, E. W. Korngolda a Paula Arona Sandforta (jenž Terezíně jako třináctiletý chlapec účinkoval v Brundibáru).

Vpravdě uměleckou událostí mezinárodního rozsahu se pak stalo provedení opery Viktora Ullmanna „Pád Antikristův“. Vynikající a velmi obtížné proveditelné dílo, které Ullmann komponoval v roce 1935, zatím zaznělo pouze roku 1995 v německém Bielefeldu. O to záslužnější pak nyní bylo provedení (zcela zaplněném) terezínském kostele, kde pod vedením dirigenta Leoše Svárovského účinkovali čeští sólisté, Pražský komorní sbor a Severočeská filharmonie Teplice. S dalším provedením Ullmannova Antikrista se v této sestavě v rámci Festivalu zakázané hudby počítá v Marseille i na dalších zahraničních operních scénách.

Eva Herrmannová

*Ve dnech 26. až 30. června letošního roku se konala v Praze a v Terezíně
Konference k osudu majetku obětí holocaustu. Tato Mezinárodní konference o holocaustu
uzavírala české předsednictví Evropské unie.*

Jednání se zúčastnili delegáti z takřka 50 zemí a řada z nich přednesla své příspěvky.

My přinášíme příspěvek Dagmar Lieblové, předsedkyně našeho sdružení.

Na závěr konference byla vyhlášena Terezínská deklarace.

Význam a funkce organizací vězňů nacistického režimu ve společnosti

První organizace bývalých vězňů nacistického režimu vznikla bezprostředně po válce. Byl to Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých (SOPVP) a sdružoval lidi, kteří se vraceli do vlasti oslabení, vyčerpaní, mnohdy těžce nemocní. Svaz jim pomáhal při návratu do normálního života a dále o ně pečoval. Po roce 1948 byl včleněn do nově vzniklého Svazu bojovníků za svobodu.

Terezínská iniciativa vznikla jako samostatný subjekt v roce 1990. Popudem k jejímu vzniku byla nejprve snaha seznámit veřejnost s tím, že v letech 1941-1945 existoval v Terezíně koncentrační tábor - ghetto, kde byli shromažďováni židé z protektorátu a dalších zemí obsazených nacistickým Německem, a odkud byli většinou dopraveni na smrt do vyhlazovacích táborů. Ve všeobecném povědomí byla tehdy především známá terezínská Malá pevnost - bývalá policejní věznice pražského gestapa, ale o tom, že v sousední Hlavní pevnosti byl velký koncentrační tábor, se celou dobu oficiálně nehovořilo a veřejnost to nevěděla. Při svém založení si TI stanovila tři cíle: zachovat památku obětí, vzdělávat mladou generaci o holocaustu a usilovat o důstojný život pro oběti holocaustu ještě žijící v České republice. Velkým úspěchem bylo otevření Muzea ghetta roku 1991. V současnosti sdružuje TI přibližně 500 těch, co přežili holocaust, a asi 150 jejich dětí a vnuků. Lze říci, že úkoly, které si stanovila na počátku, mají velký význam i dnes. Ukážeme to v podrobnějším pohledu na jednotlivé cíle.

Německý postup proti židům byl systematický, a tak většinou zahynuly kompletní rodiny bez jediného přeživšího. V českém národě byla vyvražděna část společnosti, lidé, kteří dříve dotvářeli charakter českých měst a vesnic. Byla tu reálná možnost, že ti všichni během krátké doby zmizí z paměti, vždyť nezůstal jediný příbuzný. TI v této situaci zahájila syste-

matickou práci na vydávání tzv. Terezínské pamětní knihy, prostého jmenného seznamu těch, kteří byli deportováni z protektorátu do Terezína a Lodže, s jejich osudy za války. Později vyšly další obdobné svazky s údaji o židech z Německa a Rakouska. Tím nejen vznikl pomník lidem, na něž nikdo nevzpomíná, ale je to i důležitý spolehlivý zdroj informací pro zájemce z celého světa, kteří se do Čech obracejí a chtějí informace o osudu svých prarodičů a jiných příbuzných. V posledních letech vyšla i řada knih vzpomínek přeživších a odborných publikací věnovaných významným osobnostem. V této ediční činnosti hraje TI a její odnož, Institut TI, důležitou roli.

Pro dnešní žáky a studenty je historií všechno, co se událo před jejich narozením a o čem jejich rodiče málo vyprávějí. O době protektorátu se učí v dějepisu, a tím to také končí. Je při tom jasné, že toto období naší minulosti je a mělo by být základní zkušeností národa, a poučení z něj velkou zárukou, že se u nás nic takového již nestane. Ukazuje se a není konečně ani překvapující, že pro mladé lidi je poučení o protektorátu a holocaustu nerosovatelně naléhavější a hlubší, je-li výuka doplněna návštěvou Terezína a besedou s pamětníkem. Nezastupitelná je úloha bývalých vězňů, kteří jsou psychicky a fyzicky s to se takových besed účastnit, hovořit s mladými lidmi, odpovídat na jejich dotazy a vysvětlovat, v čem je nebezpečí neonacismu, omezování lidských svobod, občanské lhostejnosti. Pro dobu, až pamětníci nebudou, existují audio i videonahrávky jejich vzpomínek, vedle profesionálně natočených filmů.

Nacistické věznění život přeživších natrvalo ovlivnilo. Řada si z doby věznění přinesla zdravotní problémy. Především však většinou ztratili veškeré příbuzenstvo, často se jim již ani nepodařilo založit nové rodiny a dnes žijí zcela osaměle. Liší

se tak od běžných českých důchodců i svými potřebami. Terezínská iniciativa vynakládá velké úsilí českou sociální záchrannou sítí doplnit o pomoc v těchto specifických podmínkách.

Terezínská iniciativa a ostatní organizace vězňů jsou důležité i pro členy samotné. Vždyť mají společnou životní zkušenost, která je určitým způsobem spojuje, jsou si tak navzájem blízcí. Vždy je potěší a povzbudí, když se mohou sejit a vzpomínat, co tehdy prožili, ale i pochlubit se úspěchy svých dětí, vnoučat a pravnoučat, i sdělovat si zkušenosti s prací s dnešní mládeží. Také četba pravidelně vydávaného spolkového časopisu jim dodává pocit sounáležitosti a pomáhá jim řešit jejich specifické problémy.

Všechny oblasti činnosti TI vyžadují i finanční krytí. Něco pokryjí dobrovolné příspěvky členů - velmi nám třeba pomohl významný finanční odkaz bezdětného bývalého terezínského vězně, který se po válce jako expert WHO dopracoval slušného jmění. TI v současné době také zprostředkuje a administrativně řídí dočasné platby poskytované Claims Conference na ulehčení sociální situace českých obětí holocaustu. Vydávání Terezínské knihy spolufinancoval německý stát. Je však zřejmé, že to nemůže stačit. Již zájezdy českých školních tříd do Terezína po léta finančně podporovala TI z příspěvků svých členů.

Nemůže být správné, aby společnost ponechala péči o svou historickou paměť, výchovu své mladé generace a péči o své oběti války na starosti právě těchto obětí a nechat je, aby si to financovali sami, nebo spoléhala v těchto záležitostech na zahraniční dobročinnost. Je třeba, aby si česká veřejnost uvědomila své povinnosti vůči sama sobě a osobní nasazení dosud živých českých obětí dějinného období protektorátu podporovala i hmotně.

Provolání zástupců mezinárodních výborů bývalých vězňů nacistických koncentračních táborů ze setkání v Památníku Flossenbürg 25. ledna 2009

My, níže podepsaní, přeživší oběti nacistických koncentračních táborů, ženy i muži, zastupujeme Mezinárodní výbory vězňů koncentračních táborů a jejich poboček. Vzpomínáme na naše zavražděné i miliony obětí, které byly zabity na těchto místech. Jejich pronásledování a zavraždění z rasistických, politických, náboženských, sociálních i ekonomických důvodů a zločinná válka přivedly svět na okraj propasti a zanechaly hrůznou bilanci.

Po našem osvobození jsme přísahali, že vybudujeme nový svět míru a svobody: angažovali jsme se, abychom zabránili opakování těchto nepochopitelných zločinů. Po celý život jsme podávali svědectví, po celý život jsme se snažili informovat mladé lidi o svých zážitcích a zkušenostech i jejich příčinách.

Proto nás obzvláště zarmocňuje a rozhořčuje, že musíme dnes konstatovat: svět se z našich zážitků velmi málo poučil. Právě proto musí být i nadále stejnou měrou úkolem občanů a státu vzpomínka a udržování památky zemřelých.

Dřívější koncentrační tábory jsou dnes kamennými svědky minulosti: jsou to místa činu, mezinárodní hřbitovy, muzea a místa vzdělávání. Jsou důkazem proti popírání a bagatelizování vraždění a musí být trvale zachovány. Jsou to místa vědeckého bádání a pedagogické angažovanosti. Pedagogická péče o návštěvníky musí být dostatečně zaručena.

Nesrovnatelné zločiny nacionálních socialistů proti lidstvu - v této souvislosti jde především o holocaust - se děly za německé odpovědnosti. Německo udělalo hodně pro zpracování svých dějin. Očekáváme, že Spolková republika a její občané i v budoucnosti v obzvláštní míře dostojí své odpovědnosti.

Ale i Evropa má svůj úkol: místo aby se naše ideály prosazovaly pro demokracii, mír, toleranci, sebeurčení a lidská práva používají se často dějiny k tomu, aby rozsávaly rozkol mezi lidmi, skupinami a národy. Jsme proti tomu, aby se vzájemně vyúčtovala vina, aby byly zkušenosti utrpení hierarchizovány, aby oběti byly vydávány vzájemné konkurenci a historické fáze spolu směřovány. Proto podporujeme apel, který pronesla v roce 2004 před Spolkovým sněmem dřívější prezidentka Evropského parlamentu Simona Veilová, která přežila tábor Osvětim, že vzpomínka musí být dále předávána. „Evropa by měla svou společnou

minulost znát jako celek a hlásit se k ní, včetně všech světlých i stinných stránek; každý členský stát by měl znát svoje chyby a svá selhání a přiznat se k nim, vyrovnat se se svojí vlastní minulostí, aby se mohl vyrovnat i se svými sousedy.“

Naše řady řídnu. Ve všech instancích našich svazů, jak na národní tak i na mezinárodní úrovni se k nám přidávají lidé, aby chránili památku obětí: dávají nám víru v budoucnost, pokračují v naší práci. Pro tuto práci potřebují podporu státu i společnosti.

Poslední očití svědkové se obracejí na Německo, na všechny evropské státy a na mezinárodní společenství, aby i v budoucnosti zachovávaly a uznávaly lidský dar vzpomínky a udržovaly památku zemřelých. Prosíme mladé lidi, aby pokračovali v našem boji proti nacistické ideologii a bojovali za spravedlivý, mírový a tolerantní svět, za svět, ve kterém nemá místo antisemitismus, rasismus, xenofobie a pravicový extremismus.

Noach Flug (Jerusalem)
Mezinárodní výbor Osvětim

Jack Terry (New York)
Mezinárodní výbor Flossenbürg

Sam Bloch (New York)
Světová federace Bergen-Belsen

Albert van Hoey (Brüssel)
Mezinárodní výbor Mittelbau-Dora

Bertrand Herz (Paris)
Mezinárodní výbor Buchenwald

Robert Pinçon (Tours)
Mezinárodní výbor Neuengamme

Max Mannheimer (München)
Mezinárodní výbor Dachau

Annette Chalut (Paris)
Mezinárodní výbor Ravensbrück

Uri Chanoch (Jerusalem)
Mezinárodní výbor odloučeného tábora Dachau

Pierre Godffault (Paris)
Mezinárodní výbor Sachsenhausen

K triumfu zla postací, když slušní lidé nebudou dělat nic

Ve spolupráci s předsedou Senátu PČR Přemyslem Sobotkou a pod záštitou primátora hl. m. Prahy Pavla Béma uspořádala Česká pobočka Mezinárodního křesťanského velvyslanectví Jeruzalém (ICEJ) v dubnu 2009 v Praze sérii veřejných akcí zaměřených na problematiku antisemitismu.

V pátek 17. 4. 2009 - v prostorách Velkého zasedacího sálu Magistrátu hl. m. Prahy, Mariánské nám. 2 se ve spolupráci s Magistrátem hl. m. Prahy konala Mezinárodní konference

„Antisemitismus a současnost“

Její program vypovídá o velké aktuálnosti projednávané tematiky a přesto, že konference se konala v pracovní den, kdy ne každý zájemce se mohl uvolnit, účast byla nemalá.

Slavnostního zahájení konference se ujala náměstkyně primátora hl. m. Prahy Markéta Reedová. Následoval historický úvod Dr. Leo Pavláta, ředitele Židovského muzea v Praze, *Antisemitismus a české země*. Velice zajímavý byl příspěvek Zbyňka Taranta z Centra blízkovýchodních studií Západočeské univerzity v Plzni zabývající se monitoringem projevů neonacismu a extremismu na internetu s názvem *Projevy antisemitismu na českojazyčném internetu - co se lze dozvědět o jejich autorech*. Zvláště zaujal graf ukazující na výrazné propojení zájemců z jednotlivých směrů těchto hnutí.

Na zaujatý a nevyvážený přístup světových médií k problematice Izraele a k blízkovýchodnímu konfliktu poukázal velvyslanec Státu Izrael v ČR Jaakov Levy přednáškou *Obraz Izraele v médiích - „ten jiný“*. Nakolik je dnešní antiizraelismus novou, pro veřejnost a media snáze akceptovatelnou formou antisemitismu, dokládal Dr. Manfred Gerstenfeld z Jerusalem Center for Public Affairs, Jeruzalém, v příspěvku *Hlavní podobnosti mezi antiizraelismem a staršími formami antisemitismu*. Poslední neméně aktuální téma přednesla Dr. Susanna Kokkonen, Christian Desk of Yad Vashem, Jeruzalém, Izrael, s názvem *Minimalizace a zreslování holocaustu: od popírání holocaustu k vyhrožování genocidou*. Konferenci a zejména ke každému příspěvku přičleněnou diskusi moderoval novinář Jefim Fištejn.

Pochod dobré vůle

Další akcí byl druhý ročník Pochodu dobré vůle, pořádaný rovněž ve spolupráci s Magistrátem hl. m. Prahy v neděli 19. 4. 2009 od 13.30. Cílem pochodu bylo prakticky a viditelně se přihlásit k hodnotám přátelství a pravdy a vyjádřit jasný občanský postoj nesouhlasu s rasistickými predsudky. Trasa vedla ze Staroměstského náměstí Maiselovou a Širokou ulicí na náměstí Jana Palacha a přes most do Valdštejnské zahrady. Choreografie pochodu se ujal šéf baletu Moravskoslezského divadla v Ostravě a podílelo se na něm několik desítek profesionálních tanečníků a hudebníků, kteří na několika zastaveních na významných místech trasy tancem, hudbou, rytmikou a recitací starozákonních textů umělecky vyjádřovali duchovní proměnu beznaděje v naději. Černě oděné postavy kráčely, tančily, vztahovaly ruce k lidem, k nebi, vyjadřovaly bolest, zoufalství, prosbu a volání o pomoc. Na pro-

stranství na náměstí Jana Palacha pak beznaděj vyústila ve smrt, postavy ležely nehybně na dláždění - a náhle z nich spadla černá roucha a vstříc slunci se radostně roztančili mladí lidé v bílém oblečení s modrými šerpami, plni života. Snad nelze názorněji vyslovit symboliku přechodu ze zoufalství a smrti k roztančené modro-bílé radosti doprovázené ze všech stran máváním izraelských vlajek a barevných praporů.

Nejspíš to měli organizátoři z ICEJ domluveno s nebeskými tvůrci počasí, ale po nevlídných předchozích dnech se udělalo krásně, slunce ukazovalo Prahu v tom nejlepším jarním hávu, bylo teplo, ale ne vedro, a tak značný počet účastníků, Čechů, křesťanů, Židů, i přívětivá atmosféra pochodu tvořila nádherný protiklad k předcházejícím srazům neonacistů v Ústí n. L., o nichž každý myslící člověk věděl, že přes akceptovatelnou záminku připomínky válečného bombardování se konají jako vzpomínka na den Hitlerových narozenin. ▶

Všichni jsme lidi

Na Pochod dobré vůle navázalo od 15.00 hodin veřejné shromáždění ve Valdštejnské zahradě s názvem „Všichni jsme lidi“, pořádané již tradičně po šesté pod záštitou a ve spolupráci se Senátem Parlamentu ČR, zejména předsedy Senátu PČR Přemysla Sobotky, a také s jeho osobní účastí, a rovněž pod záštitou primátora Prahy.

Těchto setkání se v průběhu let zúčastnily již tisíce lidí, promluvili zde poslanci a senátoři, diplomaté, představitelé nevládních organizací, umělci a mnozí další, včetně pamětníků, kteří přežili holocaust. Shromáždění mají tradičně také velmi bohatý hudební program. Jejich hlavním cílem je deklarovat, že antisemitismus do slušné společnosti nepatří.

V letošním programu shromážděné tradičně pozdravil předseda Senátu Přemysl Sobotka a velvyslanec státu Izrael v ČR J. E. Jaakov Levy. Dalšími řečníky byli: nositelka státní medaile Za zásluhy a pamětnice přeživší Osvětim, členka Tereziánské iniciativy Marta Kottová, poslankyně Evropského parlamentu Jana Hybášková, mezinárodní ředitel ICEJ z Jeruzaléma Jürgen Bühler, s vynikajícím projevem, poukazujícím především na nespravedlivý přístup světa k hodnocení událostí s ohledem na Izrael, dále tajemník Federace židovských obcí Tomáš Kraus se zprávou o projevech antisemitismu v ČR. Hlavním hudebním hostem letošního ročníku byl zpěvák Yair Dalal se svou skupinou z Izraele. Modlitby zvučným a dojmavým hlasem překrásně zazpíval kantor liberecké židovské obce Michal Foršt a texty modliteb přednesl herec Jan Potměšil.

Na setkání byla zveřejněna Pražská výzva „**Stop antisemitismu a neonacismu**“, kterou přednesl Přemysl Sobotka a podepsalo ji mnoho účastníků shromáždění i předchozí konference a další osobnosti veřejného života.

Tereziánská iniciativa navázala v minulém roce významnou spolupráci s ICEJ, proto snad není bez zajímavosti si uvědomit, proč ICEJ tyto a mnohé další akce podniká.

Zdůvodňují to takto:

Proč to děláme?

Je smutnou a znepokojivou skutečností, že antisemitismus je v současném světě opět na vzestupu, a to i v Evropě. Nedávná vojenská ofenzíva v Gaze se stala zjevnou záminkou k dalšímu rozdmýchání protizidovské nenávisti a tyto projevy jsou stále troufalejší. Íránský prezident Mahmúd Ahmadínežád svými otevřenými hrozbami na adresu Izraele i popíráním holocaustu překročil všechny meze civilizovaného chování. Jeho země současně intenzivně usiluje o získání jaderné zbraně a tato kombinace představuje opravdové vážné ohrožení bezpečnosti ve světě.

Evropa byla v historicky zcela nedávné době svědkem šíření nenávistné protizidovské ideologie a dějištěm největšího pokusu o genocidu Židů v historii. Právě jako křesťané sdílející se Židy velkou část duchovního dědictví, jež formovalo naši civilizaci, jsme si vědomi toho, jak je pro společnou evropskou budoucnost důležité připomínat si tyto historické události. Vždyť idea sjednocení kontinentu vznikla na troskách poválečné Evropy a byla vyjádřením vůle, už nikdy nedopustit opakování těchto hrůz. Proto již tradičně iniciujeme tento projev aktivní angažovanosti občanů, kterým není lhostejný současný vývoj v naší zemi i v širším evropském kontextu.

Protest proti nenávisti a násilí však nemůže být veden nenávistně a násilně. Proto vyjadřujeme své naléhavé poselství pokojným a kultivovaným způsobem. Zveme všechny stejně smýšlející občany, aby se k nám připojili.

K triumfu zla postačí, když slušní lidé nebudou dělat nic.

Text i foto: Michaela Vidláková

INFORMACE O GHETTO RENTE

Přibližně 700 bývalých obětí nacismu si v roce 2003 podalo žádost o důchod za práci v bývalých židovských ghettech u příslušné německé sociální správy v Landshutu. Až na několik výjimek byly veškeré žádosti pozastaveny až do projednání tří ukázkových soudních sporů. Důvodem pro odmítání českých žádostí byly platby v rámci českého důchodového systému vyplývající z držení Osvědčení dle Zákona 255/46. Počátkem roku 2009 nejvyšší sociální soud v Kasselu rozhodl, že doba strávená v ghettu, která se objevuje v zápočtových listech jednotlivých žadatelů, nemůže být důvodem pro zamítnutí žádosti. V každém jednotlivém případě musí být zjištěno, zdali daná osoba za dobu strávenou v ghettu opravdu obdržela nějaký finanční obnos. Pro české oběti z toho vyplývá, že pouze ti žadatele, kteří důchodový strop zavedený v roce 1954 překročili a důchod jim tudíž byl krácen, mají nyní možnost důchod z Německa obdržet. Dle našich odhadů se jedná zhruba o jednu třetinu českých žadatelů.

U oprávněných žadatelů dojde pravděpodobně počátkem letošního srpna k přezkoumání jejich žádostí. Prvním krokem sociální správy v Landshutu bude zjištění u České správy sociálního zabezpečení, zdali důchod byl či nebyl krácen a zdali žadatel obdržel či neobdržel v rámci starobního důchodu finanční částku vyplývající z Osvědčení dle zákona 255/46. Následovat bude zkoumání skutkových podstat, zdali práce byla vykonána v „uznaném“ ghettu, zdali počátek práce byl dobrovolný a zdali žadatelé dostávali za práci nějakou odměnu. V této souvislosti poukazujeme na nejnovější rozhodnutí nejvyššího sociálního soudu v Kasselu z letošního roku, který zmínil dosavadní kritéria na „odměnu“ a „dobrovolnost“.

Dalším problémem, se kterým se čeští žadatelé budou potýkat, je otázka data, od kterého budou uznány náhradní doby. Čeští žadatelé na základě našeho poradenství vyplňovali v dotaznících datum 16. 3. 1939 coby počátek omezení na svobodě. Dle našich informací však příslušná německá sociální správa uznává coby počátek omezení na svobodě až okamžik, kdy museli žadatelé nosit židovskou hvězdu. To bude pravděpodobně předmětem dalšího soudního sporu.

Pokud bude ve výsledku uznán počátek omezení na svobodě k datu 16. 3. 1939, splní většina žadatelů z Česka povinnou minimální dobu sociálního pojištění, která činí 5 let. V takovém případě by přiznaný důchod byl vyplacen zpětně od roku 1997. Pokud bude coby počátek omezení na svobodě uznán okamžik povinného nošení židovské hvězdy (v roce 1941) doba pěti let nebude splněna a žadatelé by tak dostali důchod vyplacený zpětně do roku 2002 (podepsání česko - německé dohody o sociálním pojištění).

Informace o Anerkennungslleistung

Na základě celosvětově neuspokojivé situace ohledně *Ghetto Rente* schválila německá strana v roce 2008 tzv. *Richtlinie o Anerkennungslleistung*. Žadatelé, kterým byly žádosti o *Ghetto Rente* definitivně zamítnuty, mohou díky tomuto nařízení obdržet jednorázovou platbu ve výši 2000 EURO. Jelikož byly tehdy takřka všechny české žádosti pozastaveny, podařilo se nám vyjednat výjimku, na základě které mohou čeští žadatelé obdržet dávku *Anerkennungslleistung* i bez definitivního odmítnutí žádosti. Dle našich dosavadních informací si žádost o *Anerkennungslleistung* podalo 469 obětí z České republiky, přičemž cca 1/3 požadavků již byla splněna a dávky byly vyplaceny. Podle vyjádření BADV

Martin Thiel

v Bonnu mají být všechny české žádosti vyplaceny do poloviny letošního července, přičemž k zamítnutí žádosti o *Anerkennungslleistung* dochází v případě neuznání ghetta, dále pak žádosti, kde žadatel uvedl práci pouze jako nucenou, k zamítnutí dochází i z důvodu nízkého věku žadatele v době pobytu v ghettu.

Výše zmíněné rozhodnutí Nejvyššího sociálního soudu v Kasselu, které zvyšuje naděje českých žadatelů na přiznání *Ghetto Rente* má být v písemné podobě doručeno na příslušnou sociální správu do Landshutu v červnu či v červenci letošního roku. V ten okamžik by ovšem přestala platit výše uvedená výjimka ohledně vyplácení dávky *Anerkennungslleistung*. Proto doufáme, že *Anerkennungslleistung* bude českým obětem vyplacena ještě před doručením písemného rozhodnutí soudu.

Kvůli neslučitelnosti přiznání *Ghetto Rente* a *Anerkennungslleistung* zároveň může dojít k nutnosti vrátit *Anerkennungslleistung* v případě přiznání německého důchodu. Na základě informací ze sociální správy v Landshutu a BADV v Bonnu se ovšem zdá, že takováto zpětná úhrada bude z právního hlediska neproveditelná, nicméně i s eventualitou vrácení *Anerkennungslleistung* je potřeba počítat.

Martin Thiel

Aktualizace k 25. červnu 2009

Podle posledních údajů k výše uvedenému datu: Bylo podáno celkem 467 žádostí, z toho již 315 bylo povoleno a z nich je dosud 70 nevyplacených. 20 žádostí bylo zamítnuto, 21 doporučeno k povolení a 111 žádostí je rozpracovaných a dosud neukončených.

Felix Kolmer

Zvýšení příplatku k důchodu

Nové informace pro osoby, které se účastnily odboje v období I. a II. světové války, a stanovenému okruhu jejich pozůstalých

1)

V současné době většina z vás, kteří jste prožili období nacistické perzekuce, pobírá příplatek a zvláštní příplatek k důchodu podle Zákona č. 357/2005 Sb.

Dnem 1. 7. 2009 vstoupil v platnost nový Zákon č. 108/2009 Sb., který zvyšuje příplatek k důchodu po účastnících odboje o pevnou částku

- 3.000,- Kč měsíčně, jde-li o vdovu či vdovce,
- 2.400,- Kč měsíčně, jde-li o sirotka, pokud sirotek ke dni úmrtí jednoho nebo obou rodičů nedosáhl věku 18 let.

To znamená například, že ten, kdo pobírá příplatky k českému důchodu za to, že sám byl vězněn a perzekuován, má nyní možnost požádat o zvýšený příplatek k důchodu, **avšak pouze, pokud splňuje výše uvedenou podmínku (sirotek, vdova/vdovec)**. Při úmrtí obou rodičů se nárok na příplatek po každém rodiči posuzuje zvlášť.

O zvýšení příplatku k důchodu (PDO) se žádá vyplněním jednoduchého tiskopisu na Okresní správě sociálního zabezpečení (OSSZ) nebo Pražské správě sociálního zabezpečení (PSSZ). Žádné další doklady nemusí žadatel předkládat, protože se předpokládá, že již jsou součástí jeho spisové dokumentace vedené organizací, která důchod vyplácí. Tiskopis je také k dispozici na adrese <http://www.cssz.cz/tiskopisy/odskodneni.htm>. Tiskopis může též podat žadatel v zastoupení jím pověřené osoby.

Snažila jsem se přesně zjistit na České správě sociálního zabezpečení konkrétní a bližší informace, abych vás zbytečně „nehнала“ na úřad. Dále jsem tuto záležitost konzultovala s vedoucí Střediska sociálních služeb ŽOP a na výboru TI. Naše názory na výklad Zákona č. 108/2009 Sb. a nároky z něho vyplývající se zcela neshodují, přesto všichni dotázaní úředníci na České správě sociálního zabezpečení se přiklání k tomu, abyste žádost o zvýšení příplatku podali. Někteří tak již učinili (i mimo Prahu) a žádost jim byla jednoznačně přijata. Proto se domnívám, že by bylo dobré, abyste bez ohledu na jiné dávky žádost u svého plátce důchodu podali.

2)

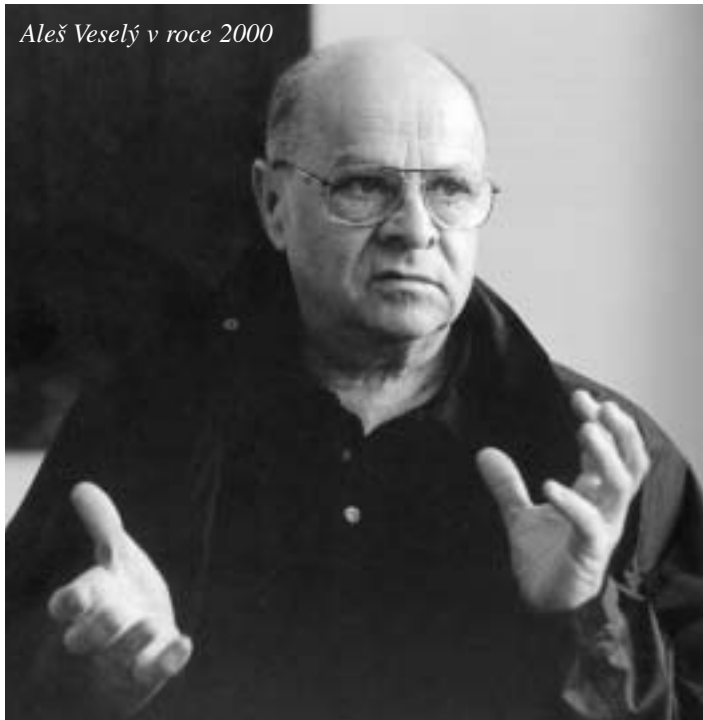
Dále Zákon č. 108/2009 Sb. zakládá oprávněným osobám nárok na **poskytnutí jednorázové peněžní částky** v případě, že jim nevznikl nárok na příplatky k důchodu jen proto, že nesplňují podmínku pobírání důchodu z českého důchodového pojištění. Ti mohou požádat o jednorázovou peněžní částku ve výši 72 násobku měsíční částky příplatku, na kterou by oprávněná osoba měla nárok. Písemnou žádost (tiskopis) je nutné vyplnit také na OSSZ nebo PSSZ.

Pokud nebudete schopni uplatnit nárok sami nebo prostřednictvím své rodiny či známých, a budete potřebovat pomoc při vyřízení žádosti, kontaktujte Středisko sociálních služeb ŽO v Praze, Maiselova 18, Praha 1, případně sociální oddělení vaší ŽO.

Doufám, že naše společné úsilí nebude zbytečné a vaše žádosti budou kladně vyřízeny.

Věra Baumová,
předsedkyně sociálně zdravotní komise TI

Aleš Veselý v roce 2000

Vztyčování Magen David v Terezíně v roce 1995

Seznamte se s Alešem Veselým,

sochařem, jehož monumentální, ale i jiné sochy a obrazy jsou k vidění nejen v naší republice, ale po celém světě. Jednu z jeho výstav *Tři brány* jste mohli vidět i v Židovském muzeu v Praze v Galerii Roberta Guttmanna začátkem roku 2005, a určitě všichni znáte jeho Magen David, umístěný na Národním hřbitově v Terezíně.

Narodil jste se v roce 1935, podle norimberských zákonů jste byl považován za míšenec.

Ano, ale je to trochu složitější; z pohledu etnického nebo rasového jsem míšenec, z pohledu halachického jsem celý Žid. Tatínek pocházel z velké židovské rodiny a moje maminka, která se nenarodila jako Židovka, konvertovala k judaismu, ještě než si tatínka vzala. Měli židovskou svatbu a tak jsem se narodil do židovské rodiny.

Jaký byl osud vaší židovské rodiny?

Moje rodina byla židovským osudem velmi dotčena. Tatínek pocházel z patnácti dětí, byla to rozsáhlá rodina a obětí bylo mnoho. Dopočítali jsme se k číslu 42.

Vaše maminka se pro židovskou víru rozhodla sama a dobrovolně, jak s ní žila?

Maminka u nás byla vždycky ten jediný člověk, který všechno věděl a na kterého se i ostatní příbuzní obraceli, když si chtěli něco osvětlit.

Žili jste alespoň trochu židovským životem? Věděl jste, že jste Žid?

To je právě to zvláštní, mlhavě si vybavuji ta setkání, kde se sešla celá rodina, před válkou to bývalo takových třicet čtyřicet i více

lidí, mám matné vzpomínky na několik konkrétních setkání. Rodina zřejmě židovství brala jako samozřejmost, ale vlastně se o tom nikdy nemluvalo, ale to jsem byl ještě hodně malý. Moje největší překvapení v šesti letech bylo, když tatínek přišel domů s tou žlutou látkou potištěnou hvězdami a několik z nich mi přišli i na moje oblečení.

Maminka sice konvertovala, ale podle norimberských zákonů nebyla Židovka?

Maminka nás chránila. Ovšem jen částečně. Sestra Vlasta šla do Terezína, když jí bylo čtrnáct, tatínek byl nejdřív na Hagiboru a začátkem roku 1945 byl taky deportován do Terezína. Já jsem zůstal s maminkou, ale hvězdu jsem musel nosit, kdykoli jsem vyšel z domu, i když jsem si hrál s dětmi sousedů. Týkala se mne všechna omezení, kterými byli Židé postiženi, ale měl jsem štěstí, že na mne ještě nepřišla řada pro transport.

V roce 1941 vám bylo šest let, mohl jste vůbec chodit do školy?

Ne, já jsem se učil doma s maminkou, a hlavně s dědečkem z maminičiny strany, který byl učitelem v penzi. Když jsem po válce přišel do školy, tak jsem spíše vynikal mezi ostatními, protože když se člověk učí individuálně, umí toho přirozeně víc.

Nastoupil jste do třídy, kam jste podle věku patřil?

Ano, to mi uznali, dědeček mi dokonce vystavoval vysvědčení, sice ručně psaná, ale podle všech regulí.

Po válce, po všem, co se stalo, a po všech ztrátách, které rodinu postihly, změnilo se něco na charakteru vaší rodiny?

Etnicky se stále považovali za Židy. Ale ty ztráty byly nesmírně bolestné, a zřejmě pod tíhou té bolesti se jednou taková sobotní rodinná rada usnesla, že B-h nemůže existovat, když dopustil tak obrovskou tragédii.

To nebylo ojedinělé, setkáváme se s tím stále. Slyšela jsem, že také po první světové válce se mnoho lidí zříkalo B-ha.

Předpokládám, že mluvíte o katolické církvi, protože takový vztah k B-hu je spíše křesťanský, když si člověk myslí, že B-h je tu od toho, aby mu pomáhal a vytahoval ho ze všech nesází, a neučiní-li to, tak se ho vzdává. Úžasné na judaismu je to, že B-h tu prostě je a nevyplývá z toho žádná protekce, nemám nárok na žádná privilegia, přesto s ním mohu komunikovat kdykoli a kdekoli bez prostředníka. Nelze s ním nic usmlouvat, je ten, který Je, nezávisle na čase, prostoru i vztazích. A jestliže je psáno, že stvořil člověka k obrazu svému, neznamená to vizuální podobnost, ale to, že člověka nadal vlastní odpovědností, obdařil ho rozumem i schopností přemýšlet, zkoumat a pátrat po tajemstvích věčného koloběhu světa. Bohužel to osudové rozhodnutí rodinné rady dalo průchod k asimilaci a splynutí s okolním světem. Tím došlo ve zbytku naší přeživší rodiny k velkým ztrátám vědomostí o dávných a základních podstatách judaismu.

Někdy se to k staru vrací. S tím jste se nesetkal?

Obecně ano. Ale u toho rozvětveného a smíšeného zbytku naší rodiny zatím doufám a čekám, u koho a jak to přijde. Zdá se, že se to pozvolna začíná objevovat v dalších generacích - a to vzbuzuje naději. Těší mě to. I můj táta, když viděl, že cítím, kam patřím, měl velkou radost.

Jak to přijímala vaše dcera, která dnes žije v Izraeli?

Moje dcera odmalička vyrůstala v prostředí, kde cítila tu rodinnou soudržnost i tu etnickou příslušnost k židovskému společenství. Tak tam prostě je.

Co v Izraeli dělá?

To je složitá historie. Kdysi dávno v sedmdesátých letech jsem v nějakém antikvariátu vyhrabal mluvnici hebrejštiny a aramejštiny a doufal jsem, že se mi povede se do toho dostat. A moje dcera Jana to někde mezi knihami našla a chtěla se to také naučit. Vždy s tím začala a skončila u abecedy. Když pak v září 1989 otevřeli na jazykové škole po 21 letech kurzy hebrejštiny, přihlásila se. A protože je povahou vědec a gramatik, vybrala si kurz biblické hebrejštiny, která je obtížnější než hebrejštiny moderní. Když v roce 1991 otevřeli na Filozofické fakultě obor hebraistika, přihlásila se a tam už vynikala. Po třech letech ji poslali na dva roky na Hebrejskou univerzitu do Jeruzaléma a počítalo se s tím, že po návratu tady převezme část výuky. Vrátila se do Prahy, ale Izrael byl pro ni tak silný zážitek, že pro ni už bylo přirozenější být mezi lidmi v Izraeli, a po třech letech odjela zpátky do Jeruzaléma. Teď samostatně přednáší. Musela se naučit i další jazyky, jako například arabštinu, ale dobrovolně se učila i akkadštinu nebo jidiš. Je tam šťastná, zajímá ji zkoumat historii skrze jazyk a tam má přístup ke všem pramenům.

My tady mluvíme o dceři a na vás jsme pozapomněli. Jak pokračovalo vaše, zejména odborné vzdělávání?

Když jsme se přestěhovali do Prahy, můj třídní učitel, který nás měl i na kreslení, mi doporučil, abych šel na Výtvarnou školu. Udělal jsem zkoušky a po dvou letech mi můj profesor řekl: „Já vás už nemám co naučit, běžte na Akademii“. Bylo mi sedmáct, ani jsem nedokončil střední školu, a dva roky před maturitou jsem byl přijat na Akademii.

To už jste byl rozhodnut pro sochařství?

Ne, chtěl jsem se věnovat malířství, a protože jsem hodně kreslil, vzali mě na grafiku. Zůstal jsem tam sedm roků, přestože mě grafika příliš nepřitahovala. Ateliér byl na Václavském náměstí mimo budovu školy, dole bylo kino Světozor a v nejvyšším poschodí my. Člověk ani neměl pocit, že je ve škole, a to mně velmi vyhovovalo. Ale chodil jsem také na nepovinné modelování ke Karlu Hladíkovi, který mi jednou řekl: „Pane kolego, nechcete přestoupit na sochařství?“ Asi poznal, že mám smysl pro třetí rozměr. Ale trvalo to potom ještě dlouhý čas, než se moje kreslení a malování přes vytváření objektů postupně přehouplo do sochařství.

Od počátku jste tíhnul k monumentalitě?

Myslím, že ano, od začátku jsem měl představy o budoucích obrovských věcech, které jednou budu dělat. Byly to mlhavé představy, ale vždycky se to odehrávalo ve velkých dimenzích. V roce 1967, když jsem měl poprvé šanci pracovat na velké soše, tak jsem najednou zjistil, že je to opravdu moje míra, moje dimenze, a cítil jsem se v tom zcela svobodný.

Jaká šance to byla?

Byl jsem pozván na sochařské symposium, které pořádalo město Ostrava a Vítkovické železárny, a odehrávalo se to v továrních halách. Bylo to dva měsíce po tátově smrti, s níž jsem se nemohl vyrovnat. Uvažoval jsem dokonce o tom, že to odmítnu. A najednou mne napadlo, že je to moje poslední šance udělat tátovi radost, on se bude ještě chvíli seshora dívat, já tam pojedou a udělám nějakou pořádnou věc. Až později jsem tu sochu pojmenoval Kaddiš, protože jsem ji dokončil přesně rok po tatínkově smrti. Ex post jsem si uvědomil, že to byl můj opravdický kaddiš. Je to sedmimetrová socha, je celá svařovaná z nerez oceli a jakoby rozpažená - objímající.

Byl jste někdy zaměstnán?

Ne, teprve po roce 1989 mě „přinutili“ dělat profesora na Akademii, což jsem bral vlastně jako službu. Už jsem skončil, ale dělal jsem to šestnáct let.

Jak se vám podařilo, že jste před rokem 1989 nebyl nikdy zaměstnán? Měl jste nějaké možnosti výstav nebo prodeje svých prací - z čeho jste žil?

Při mých začátcích na počátku šedesátých let jsem získal poměrně slušné renomé, včetně Ceny kritiky na IV. Biennale de Paris. A můj *Kaddiš* získal v roce 1969 Cenu Matyáše Brauna na výstavě *Socha a město* v Liberci. Takže pak v době zákazů a nemožnosti vystavovat přicházeli drobní sběratelé a milovníci umění i zahraniční zájemci, kteří chtěli mít mé věci. Jednalo se většinou o kresby a drobné práce, a jejich prodej stačil ke skromnému žití.

Hodně jste mluvil o židovství a o svém vztahu k němu, osobně jste se nikdy k obci nepřiblížil?

Znám tam hodně lidí, často jsem tam chodíval na Purim, Chanuka atd., ale vždycky jsem zůstával v pozadí. Je to jakýsi pocit nedostatečnosti vůči ostatním, kdo přežili koncentrační tábory. S Karolem Sidonem se známe od roku 1963, dávno předtím, než ho napadlo, že rabínství bude jeho osudem. Když v roce 2006 zemřela moje sestra v Izraeli, nestihl jsem přijet na její pohřeb, ►

Kaddiš z let 1967-68

Multipoint. Výstava v Nové sni v Praze, 1990

Stanice první pomoci, 1966-74

kteřý byl hned druhý den, a dcera mi řekla, že bych měl zajít za Sidonem a nechat za ni odříkat kaddiš. Když jsem za ním přišel, řekl mi: „To můžeš odříkat sám.“ „Já to neumím.“ „Tak se to naučíš.“ Tak jsem se to naučil, přišel jsem do Staronové synagogy, stál jsem vedle Karola, a když mi dal pokyn, tak jsem kaddiš odříkal. Byl jsem rád a velice se mi ulevilo.

Setkal jste se někdy s nějakým protivenstvím vůči sobě nebo obecně vůči Židům?

Setkal, samozřejmě, taky proto jsem o tom začal víc uvažovat. Když skončila válka, člověk měl pocit, že je to všechno pryč, že to byla anomálie a nic takového už se nemůže opakovat. A byl to pro mne šok, když asi dva roky po válce někdo přede mnou mluvil o „židákách“ nebo mi řekl něco hanlivého nebo i nenávisného. V tu chvíli jsem si uvědomil, že je to dané, že to není něco, co bylo způsobeno jen nacistickou ideologií, válkou a fašismem. Já beru židovství vlastně etnicky, nikoli nábožensky, ale především jako osudovou danost, které se nelze zbavit, ale ani ji získat. Nelíbí se mi proto ta prapodivná a poměrně častá konverze, která by vlastně neměla být žádoucí. Ta zpětně ovlivňuje charakter obce, ale i samo pojetí a chápání židovství a způsob myšlení tak specifický, protože byl po tisíciletí přenášený z generace na generaci. To infikuje a přináší prvky a vlastnosti judaismu cizí.

Jak to myslíte?

Je přeče něco, co je B-hem dáno a to je nepřenositelné. Nás nebude nikdy víc tím, že tam přijdou ti, kterým se to zalíbí, nebo je to zajme bez oné osudové svázanosti a genetické zkušenosti.

Ale většina z nich nějakou vazbu na židovství má, sami se k tomu propřemýšleli, prorozhodovali a prostudovali.

Někdy mám pocit, že tam patří víc než my, kdo jsme se do toho narodili a bereme to jako samozřejmost.

Pokud jsou to ti, kteří mají nějaké židovské kořeny, pak je to v pořádku - dokonce žádoucí. Ale jinak je to chyba. Pro judaismus je mise nežádoucí, protože být Židem je něco, co je dáno, co si nemůžeme obléknout jako kabát. Základní věcí judaismu je vždy se vracet k počátkům a ke kořenům. Nechápu proto, jak se může tak základní věc opomíjet, a to, že přeci B-h si vyvolil národ a nedal mu tím privilegia, ale vložil na něj ono břímě, zkoušky a povinnosti. On si vyvolil a nikdo nemůže přijít a říci: „Já chci taky.“ Ta volba byla dána jednosměrně - B-h vyvolil - já se vyvolit přeci nemohu. Možná, že konverzemi může vzniknout početné náboženské společenství,

ale obávám se, že to bude mít spíš charakter náboženské sekty, a židovství není sekta, není jen náboženství. Je to společenství lidí svázaných společným osudem a mnohatisíciletou zkušeností. Je to složitější a komplexnější záležitost, mnohovrstevná jako i jazyk Tóry. Jedno je závislé na druhém, jedno bez druhého nelze pochopit. Vše má svůj skrytý řád a v něm vše své dané místo a smysl.

Jenomže po válce se to hodně změnilo, bylo nás velmi málo a mnozí po všem, co prožili, se báli, tajili své židovství, někdy dokonce i před svými dětmi. Byli bychom vymřeli.

Nebojím se toho. Z dějin víme, kolik obrovských pogromů a ničivých událostí židovství přežilo, často až na pokraji vyhlazení. Bál bych se spíš toho ničení zevnitř, protože to nejcennější, co máme, je nejenom samo vyznání a dodržování příkázání, ale i schopnost určitého způsobu myšlení, který je daný etnicko-genetickou zkušeností a vypěstovaný několikatisíciletým studiem Tóry a Talmudu. Samo dodržování příkazů bez onoho hlubokého zakořenění a vědomí se může stát folklorem.

Dneska už jste bezesporu známým umělcem, vystavujete po celém světě a všude zůstávají vaše artefakty. Ale vy jste křídla své fantazie rozepjal ještě mnohem dál, chcete zanechat svou stopu i v Negevské poušti. Za jakých okolností se zrodila tato úvaha a už i určitá představa takového díla?

To je poměrně dlouhá historie. Na počátku byla moje touha vypořádat se se symbolem Magen David nejen tou terezínskou sochou, ale pokusit se proniknout do pravýznamu a praobsahu tohoto znaku a pak jej s nadhledem a zobecněným interpretovat jako umělecké dílo. Bylo to i moje vyrovnání s Davidovou hvězdou, kterou jsem čtyři roky nosil přišitou na oděvu a kterou mám stále v kapse při sobě. Vznikl z toho ideální projekt prostorové interpretace sféry nebeské a sféry pozemské. Náhodou to u mě uviděl Mark Talisman a uvedl do chodu proces, který mě zavedl až k prezidentu Weizmanovi a do Negevu, kde jsem dostal k dispozici pahorek u osady Kadesh Barnea. Od roku 1997 je tam měděná cedule, která oznamuje, že místo bylo inaugurováno prezidenty Weizmanem a Havlem pro umístění mé sochy. Nějak se ale zadrhnul ten administrativně-organizační proces spojený i s otázkami financování. Nicméně stále věřím a doufám.

Taky tomu věřím, jsem přesvědčena, že tam bude! A velice vám děkuji za rozhovor.

S Alešem Veselým hovořila Anna Lorencová

Vyhodnocení literární a výtvarné soutěže v Památníku Terezín 2009

Michaela Vidláková

Již po mnoho let vrcholí výchovná a vzdělávací činnost Památníku Terezín ke konci školního roku vyhlášením vítězů výtvarné a literární soutěže, kterou PT každoročně vyhlašuje pro školní mládež, vždy ve 3 věkových kategoriích. Témata soutěže určitým způsobem navazují na náplň Památníku, téma pro rok 2009 znělo „Já a válka“.

Letos se do soutěže přihlásilo neuvěřitelných 950 prací! A člověk, který ty výtvary spatří, vůbec nezavídí hodnotící komisi její úkol: práce jsou nesmírně zajímavé, originální, působivé. Kromě osmi cen pro každou kategorii je udělována tradičně i cena Erika Poláka, jejíž předání se letos ujal jeho syn - Jiří Polák. Slavnost se konala v kinosále Muzea ghetta a měla slavnostní rámeček. Kromě mladých soutěžících byli přítomni i oficiální hosté: pan Tomáš Wiesner, ředitel odboru ochrany movitého a kulturního dědictví Ministerstva kultury, pan Ondřej Zavadil z Odboru rovných příležitostí ve školství MŠMT, paní Jana Ryšánková, radní pro kulturu rady Krajského úřadu Ústeckého kraje, dále starostka Terezína paní Růžena Čechová a místostarostka paní Hana Rožcová, paní Naděžda Rezková-Přibyllová z Památníku Lidice, k milým hostům patřil i již zmíněný syn Erika Poláka pan Jiří Polák. Terezínskou iniciativu zastupovala předsedkyně vzdělávací komise Michaela Vidláková, přítomni byli samozřejmě i mnozí pracovníci Památníku Terezín a jeho ředitel Jan Munk a externí členky poroty a dlouholeté spolupracovnice PT Jana Klímová a Jana Pichňová.

Po uvítacích a pozdravných proslovech následovalo předávání cen, vždy 8 v každé kategorii, nejprve cen literárních s krátkým popisem obsahu a zhodnocením oceněné práce. Po krátkém, ale příjemném koncertu litoměřické skupiny mladých flétníků pokračovalo předávání výtvarných cen doprovázené promítáním oceněných děl. Ve výstavních prostorách pak bylo možno si oceněné práce prohlédnout v reálu, osvěžit se ovocem a douškem nápoje a prohodit pár slov s místními i s hosty.

Myslím, že tato soutěž patří k velmi zdařilým aktivitám Památníku Terezín, a lze jen doufat, že budou pokračovat i nadále a nadále se těšit velikému zájmu zúčastněných.

Proslov Michaely Vidlákové:

Dobrý den vám všem a především vám, kdo jste se zúčastnili této soutěže!

Už po mnoho let, kdy soutěž probíhá, jezdívám na její vyhodnocení. Chci vám říci: jste skvělí! Všichni. Ať už jste získali či nezískali ocenění. Viděla a četla jsem za tu dobu mnoho a mnoho prací a přiznám se, že bych nemohla být členem komise, která má vybrat ty nejlepší. Možná odborný výtvarný nebo literární kritik by jim mohl vytknout některé nedostatky. A přesto jsou všechny skvělé. Skvělé svou náplní, osobitým vyjádřením daného tématu. Jak často v nich nacházím obraz vlastních vzpomínek nebo pocitů! Možná nemají vždy dokonalou formu, ale je v nich to nejdůležitější: **LIDSKOST, LIDSKÉ CÍTĚNÍ.**

Víte, mne přivezli do Terezína, když mi bylo 6 let. Ještě malé dítě. A Terezín bylo neradostné místo pro dětství.

Oddělili mne od rodičů, v místnosti velké jako běžný obývací pokoj nás bydlelo asi dvacet dětí, v první době jsem spala na dvou k sobě přiražených lavicích, jídla bylo málo - a nebylo dobré. Dlouhá léta jsem nevěděla, co je to houska, vajíčko, jablko, o čokoládě ani nemluvě. Zakrátko jsem těžce onemocněla, dosta-

la jsem tyfus, spálu a spalničky - všechno najednou. Sotva jsem se trochu zotavila, dostala jsem žloutenku a pak ještě zánětlivé onemocnění srdce. Zlý byl stálý strach, že mi odvezou rodiče nebo mne bez rodičů pryč, kamsi do neznáma. Naštěstí se tak nestalo. Ale byla tu i druhá, lepší stránka: měli jsme alespoň střechu nad hlavou, místo na kavali se slamníkem, svou příkrývku, své oblečení, své jídelní misky a určitou jistotu, že dostaneme svůj přiděl - ač nevalného - jídla. A co víc, byli tu kamarádi, kteří se mnou sdíleli dobré i zlé, byli tu dospělí, kteří se snažili děti a mládež chránit a vytvořit nám co nejlepší podmínky, jak to jen šlo. Bylo tu kreslení, vyprávění, divadlo. Ale ano, správně vnímáte Terezín jako místo zla a smrti. Vždyť na podvýživu a nemoci tu zemřelo téměř 35 000 lidí. Takřka čtvrtina všech, kdo sem přijeli. To je jako by z milionové Prahy zemřelo 250 000. Z 10 milionové České republiky dva a půl milionu lidí. A to nepočítám ty, kteří pak zahynuli ve vyhlazovacích táborech a na pochodech smrti. Těch bylo ještě mnohem a mnohem víc. V tomto srovnání byl Terezín ještě „ráj“ proti všem ostatním ghattům, koncentračním táborům, plynovým komorám a dalším krutostem, pro které užíváme pojem holocaust.

A proto chci říci vám, mladým, i vám všem ostatním:
MÍT LIDSKÉ CÍTĚNÍ JE KRÁSNE. ALE VNÍMAT CIZÍ BOLEST, VNÍMAT ZLO NESTAČÍ. JE NUTNO SE MU POSTAVIT A BOJOVAT S NÍM.

A tak doufám, že vaše účast v soutěži byl váš snad první, ale ne poslední krok v tomto boji.

Na ukázkou několik ze soutěžních prací:

Kde je svoboda?

Lucie Prchalová (14 let, ZUŠ) ►

Ďáblova osvěta

Nela Růžičková

(Autorce je 18 let a touto prací se zúčastnila literární soutěže Památníku Terezín. Je studentkou Střední zdravotnické školy v Nymburku.)

Vlak zastavil a já z okna vagonu ospale zírala na ošuntělý peron. Nemám ráda samotu a už vůbec ne prázdná nádraží. Vždy se ptám, kam zmizeli lidé, kteří sem přece patří. Nastoupili do jiného vlaku, nestihli přijít, anebo já jedu jaksi nevhod? Přeci každá cesta musí mít nějaký smysl.

Do kupé přistoupila postarší paní, která se usadila v protisměru a společně se mnou počala zírat, kam já - na ošuntělý peron. „Jsi smutná, když vidíš prázdnotu, vid.“ Ani nevím proč, odpověděla jsem cizí ženě: „Ano, hodně smutná. Já mám totiž ráda pohyb.“ „Také jsem měla ráda pohyb,“ iniciativně přitakala má spolucestující. „Teď však již mám raději prázdná nádraží a hlavně nerada se dívám na vlaky jedoucí v protisměru.“ „Proč právě vlaky jedoucí v protisměru?“ zareagovala jsem již se zájmem. Žena se odvrátila od venkovního obrazu a velice zvláštním, upřímným pohledem se na mne podívala. Z její tváře vyzařovalo cosi záhadného, tajemného, pokora, odhodlání a dekora vrásek jejích očí prozrazovala dálku i pohnutky její životní cesty.

„Byla jsem dívkou stejně krásnou jako ty. Vždy jsem hledala společnost a přiznám se, že mi lichotilo, když se za mnou chlapci ohlíželi. Je zvláštní, že vše krásné se mnohdy změní právě během krásného, slunečného dne. Tehdy v roce 1942 přišel táta a přinesl dopis s předvoláním do transportu. Tento den nebyl sám, kdo si v Kolíně přinášel domů příkazovou pozvánku do Terezína. V naší rodině bylo vše zvláštní. Matka do transportu nemusela a já otce následovala transportem následujícím proto, že jsem byla jeho krve. První smutek rozloučení nahradila radost ze setkání s ním v ghettu. Nikdo by nevěřil, že setkání s blízkým a otcem zvlášť, může znamenat pohlazení na duši i za zdmi hradeb a ostnatých drátů. Když jsem jej poprvé potkala v Terezíně, rozplakal se. Rozplakal se radostí. Pamatuji si, jak mne sevřel v náručí a jenom hlesl: „Bože, děkuji ti za zázrak.“ Má spolucestující se odmlčela, sepjala ruce v náručí a já zahlédla v jejích obličejových zkrabatělých koutcích rosící se bolest duše. „Ano, věř mi, zázraky se dějí,“ pokračovala po chvíli s dojetím. „Jen nesmíme bránit svému srdci v jejich přijetí. Tátu jsem pak dlouho neviděla. Kolínští známí mi říkali, že si píše po

kollektivní práce

Prošba o pomoc

Jan Pouska (15 let)

Žatecká synagoga (detail)

večerech jakýsi deník. Já dodnes věřím, že psal dopisy mámě. Víš, protože my byli taková zvláštní rodinka. Jeden Čech, druhý Žid, třetí míšenec... a tak. Budeš se asi divit, ale i v ghettu se za mnou chlapci otáčeli - a já se zamilovala. Šíleně jsem se zamilovala do Němce, který se jmenoval Willy Mahler. Dodnes si pamatuji, jak jsem ho provokovala otázkami, kdy pro mne složí operu, či alespoň krátkou hudební skladbu. A on to nakonec dokázal. Jednou po návštěvě místní ghettokavárny mne tajně odvedl do podkroví jednoho z místních domů, kde mi jeho kamarádi muzikanti potichu zahráli různé líbivé melodie, které vydával s úsměvem a vtipným humorem za vlastní. Po představení muzikanti v tichosti odešli a my se milovali láskou vězňených,

kde se poutem nestávaly okovy, ale souznění duší nás obyčejných lidí, ženy a muže, které rozlišovalo pouze pohlaví. Navzdory mnohým překážkám a našim rozdělením do bloků, jsme si jednoho dne odpřísáhli věrnost. Willy mne zahrnoval květinami tajně utřenými mezi šancemi a já naopak je tajně vyhazovala, abych nezbudila pozornost *ghettowache*. Podivný to svět. Na jedné straně konáme dobro, abychom na straně druhé konali zlo ve prospěch dobra. Vždyť přeci i kytky volají: my chceme žít. Jenomže jejich volání není tak halasné jako u lidí. Pouze se pnou vzhůru k nebesům a k nebesům hledí, přestože umírají ve vězácích k našemu potěšení.“

Žena náhle přerušila řeč a zahleděla se směrem k podlaze vagonu. I když jsem se

pod vlivem dojetí bála přerušit nastalé ticho, nutkává zvědavost mi dodala odvahy. „Prosím, a co se později stalo s Willym?“ Žena si bezděčně zamnula předlokty levé ruky a já zahlédla vytetované číslo. Nepamatuji si jeho kombinaci. Jen vím, že mezi námi zavibrovalo cosi, co bych asi nejmystičtěji nazvala hřejivým dotekem chladivé minulosti. „S Willym jsme prožívali v ghettu jednu velkou hlubokou lásku,“ spíše s povzdechem navázala na můj dotaz žena. „Dokonce nás nerozdělilo ani pozdější příznání Willyho, že je v říši ženatý. Já ho totiž chápala stejně jako svého otce. Jednou, když nad Terezínem přelétla jakási letadla, začala se šířit ghettem zaručená zpráva, že spojenci i osvobození je již nablízku. Tehdy jsme se s Willym sešli nedaleko kostela a modlili se, jak jsme nejlépe uměli, aby válka neskončila, protože její konec by znamenal i konec naší lásky. Krize mezi námi nastala pouze jednou a bohužel naposledy. Byla jsem zařazena do transportu na východ a Willy měl možnost se nechat výměnou zařadit také, měl k tomu totiž v ghettu patričné styky a známosti. Ovšem neudělal to. Přišel plačící a sliboval mi, že nejbližším dalším transportem přijede a najde si mne. Já mu chtěla věřit, ale přesto jsem byla natolik rozrušená, že jsem při nastupování do transportního vagonu zapoměla ve zmatku svůj kufr na odbavovacím place. Pak jsme jeli dlouho a já škvírou mezi prkny viděla projíždějící vlaky zpět. Představovala jsem si, že jedou určitě do Bohušovic a pak do Terezína, kde jsou Willy a můj táta. Stačilo tak málo, přeskočit a jet zpět. Proto nemám ráda vlaky jedoucí zpět. Nikdy do nich nenaskočíš a tím se ti nikdy nenaplní tvé naděje na cestu vpřed.“ „Chcete říci, že jste už nikdy svého Willyho neviděla?“ vpadla jsem netrpělivě do vzpomínek ženy s vytetovaným číslem. „Ne, neviděla. Při tom jsme byli později v Osvětimi, kam byl dopraven z Terezína následujícím transportem, vedle sebe blízko. Teprve po válce jsem se dozvěděla, že před postupujícími Sověty byl s dalšími poslán do Buchenwaldu, kde zemřel. Ani můj otec nepřežil. Ten zemřel kousek ode mne ještě v Osvětimi, ale také jsem ho neviděla.“ Celá u vytržení jsem zírala na klid, s kterým mne neznámá žena s vytetovaným číslem seznamovala se svým osudem. Najednou jsem si uvědomovala, jak jsou malicherné mé pocity z ošuntělých nádraží, jak jsou malicherné problémy nás všech, kteří máme přátele, příbuzné, kteří máme domov a dostatek času k vymýšlení problémů umělých. „Prosím, co pro vás mimo utrpení a bolesti představovala Osvětim?“ Žena se na mne spíše tázavě podívala, pak pozdvihla

▲ *Ruce v ostnech*
kolektivní práce

◀ *Náhrobek (detail)*
Jan Poustka
(15 let)

oči v sloup a povzdechla. „Osvětím. Ihned po příchodu do tábora jsem ji pojmenovala po svém: Ďáblova osvěta. A tato Ďáblova osvěta mne provází každým dnem. Provází mne, tebe i všechny, které vidíš vystupovat nebo nastupovat. Nejsou mimo ani ti, kteří jenom postávají. Podívej tamhle na ty kluky.“ Reflexivně jsem vyhlédla ven na nádraží, kde náš vlak zastavil. „Víš, co mne s těmi chlapci pojí?“ zeptala se. „Nevím, asi holé hlavy, kterými fašismus propagují,“ odvětila jsem. „Nikoliv, jsou to čísla. Vidíš ty osmnáctky vyšité na rukávech jejich košilí a bund? Znamenají jedničku, první písmeno abecedy, velké A. Osmička představuje osmé písmeno abecedy H. Obě písmena představují iniciály jména Adolf Hitler = smrt. I já jsem značena číslem, ale mé číslo představuje život, jeho konstelace mne totiž zachránila. Ti chlapeci, co tady vidíš, jsou pouze pokračováním Ďáblovy osvěty, kterou si bohužel sami neuvědomují. Svět se ve své podstatě v podání lidí vůbec nemění. Když jsme si doma poprvé našivali hvězdy, připadalo mi vše úplně stejně, jako teď,

vidím-li nášivky tamtěch kluků. Až na to, že nášivky orlic na uniformách esesáků snad byly smysluplnější. Nevidím rozdílu mezi zlem dnešním a minulým.“ Během řeči se vlak rozjel a zase zastavil na další zastávce. Žena mne levou rukou pohladila, stručně se rozloučila a vystoupila. Chtěla jsem jí položit ještě hodně otázek, ale už jsem ji viděla nastupovat do taxíku vedle stanice. Vagon sebou cukl a já, vyhlížejíc zpět, uviděla za taxíkem odjíždět auto s firemním označením D. O., s.r.o. Snad náhoda, ale přeci, nemohu se dodnes zbavit dojmu, zda se nejednalo a dodnes nejedná o znamení další Ďáblovy osvěty pro nás všechny. Po dosažení cílové stanice jsem totiž několik dnů marně pátrala v obchodním rejstříku firem po objasnění zkratky D. O. Marně. Žádnou stopu původu jsem nenalezla ani v reklamních katalozích, telefonních seznamech či inzertních rubrikách. O to více se mi s palčivou naléhavostí vybavují slova mé neznámé spolence z vlaku, že Ďáblova osvěta nás provází všechny a všude, jen naše vnímavost jaksi pokulhává.

Dobrovolníkem v Terezíně

(Několik výňatků z pololetní zprávy jednoho z dobrovolníků ASF, Lucase Fringse, o jeho práci v Památníku Terezín.)

„Datum, kterým všechno začalo, byl 1. listopad 2007. Den, kdy bylo možno se ucházet o jednoroční dobrovolnickou činnost u Aktion Sühnezeichen Friedensdienste. Tak jsem rychle odeslal svou žádost a s napětím čekal do konce prosince. Tehdy přišla pozvánka na informační a výběrový seminář u Berlína. Byl jsem skutečně napjatý, jak to dopadne. Krátce před seminářem jsem si ještě prohlédl celou nabídku projektů pro dobrovolníky a při tom jsem narazil i na možnost práce v Terezíně. Nevěděl jsem o Terezíně mnohem víc, než že to byl jeden z nacistických lágrů. Proto jsem si ještě rychle vytiskl článek z Wikipedie a ve vlaku si ho přečetl. Výběrový seminář měl plný program. Asi osmdesát neznámých tváří, všichni ale velice příjemní, otevření a motivovaní pro nadcházející činnost. Na semináři jsme se především dozvídali o různých typech projektů, o zemích, kde měly probíhat, i přímo o jednotlivých konkrétních projektech. U ASF není možno si přímo projekt vybrat, lze však uvést své priority, pokud jde o oblast zájmu a zemi působení, popřípadě uvést některé projekty, o které máme největší zájem. V průběhu semináře také se všemi uchazeči prováděli individuální výběrové pohovory. O několik týdnů později přišla od ASF obálka - to jsem už věděl, že to znamená, že jsem byl přijat. Pln zvědavosti jsem roztrhl obálku a sotva mohl uvěřit, že tam bylo uvedeno „Památník Terezín“, takže jsem skutečně dostal přidělen svůj vysněný projekt.

Od té chvíle začala příprava. Přečetl jsem mnoho knih, navštívil mnoho webových stránek, informace a zkušenosti mi předala i má předchůdkyně v Terezíně. V červnu jsem jel na dvoutýdenní praktikum v Terezíně a v té době se seznámil s důležitými stránkami mé nadcházející činnosti v Památníku a na místě jsem se ještě dozvěděl leccos i o Terezíně samém. V červenci jsem se ještě zúčastnil práce na jednom letním táboře ASF v Buchenwaldu. S 12 dalšími dobrovolníky jsme tam pracovali jednak v archivu, jednak jsme upravovali trasu pamětního okruhu. Velice kladně na mne zapůsobilo pedagogické vedení naší skupiny.“

Lucas dále popisuje, jak v září sbalil kufry, zúčastnil se ještě u Berlína přípravného semináře pro budoucí dobrovolníky

v různých památnících, kde získávali další konkrétní návody a informace a učili se různým metodám práce. Pak ještě týden v Praze, kde se setkala skupina dobrovolníků všech projektů, kteří nastupovali v Česku, dozvěděli se něco o naší zemi, naučili se pár nejnужnějších českých slov, navštívili páteční bohoslužbu v synagoze, setkali se s jednou bývalou terezínskou vězeňkyní a konečně se rozjeli začít s vlastním projektem, Lucas tedy do Terezína.

Jak vidno, příprava pro dobrovolnickou činnost je tedy opravdu náročná, není to jen tak, že prostě někdo zrovna neví, co by dělal - a tak se jede na rok někam „ulejvat“. Lucas pak popisuje svou práci v Terezíně, kde se staral spolu s dalším rakouským dobrovolníkem Michaellem o všechny ohlášené německé skupiny: žáky, studenty, učitele i členy různých sdružení, organizoval jednodenní návštěvy i vícedenní pobyty, včetně zajištění ubytování a stravy, a samozřejmě připravoval programové náplně i zval pamětníky na setkání. Pro mladého chlapce, který právě dokončil střední školu, práce ažaž.

Lucas má mimořádně pěkný vztah k pamětníkům. Sám o tom píše:

„Vrcholným bodem mnoha seminářů je rozhovor s pamětníkem. Na tato setkání se nejvíce těší nejen účastníci seminářů, vím, že i pamětníkům na tom hodně záleží. Vždy mají radost, když narazí na zájem mladých o tuto minulost. Říkají dokonce, že setkání s mládeží je samotné udržují mladé. Mám velikou úctu k těmto lidem, nejen proto, že dokázali přežít, ale hlavně proto, že o tom dnes dokáží tak otevřeně hovořit s německou mládeží.

Při tom právě toto je - zcela jinak, než sami ujišťují - všechno jiné než samozřejmost. Zdůrazňují, že dnešní mládež nese velkou zodpovědnost. Právě nedávno to jedna z přeživších velice přesně formulovala:

„Dnešní generace mládeže není zodpovědná za minulost, ale za budoucnost ano!“

Mnohé z pamětníků Šoa znám už osobně docela dobře, a přes to vždy znovu obdivuji sílu, s níž i přes svůj často již dosti pokročilý věk a nejen prostřednictvím těchto setkání, ale i jinak, neúnavně pracují pro mír a vzájemné pochopení. Vždy ale musím myslet i na to, že do deseti - dvaceti let jich tu už zbude jen velice málo a návštěvníci památníků místo osobních setkání je uvidí jen na videozáznamech.

Právě proto jsem nesmírně rád a vděčen, že jsem ještě dostal tu příležitost osobně potkat všechny tyto ženy a muže, s nimiž se mohu i jen prostě bavit třeba o každodenním běžném životě, a spolu s nimi zde v Památníku pracovat.“

Lucasovu zprávu, i když je živě psaná a zajímavá, nemůžeme zde otisknout celou, protože má 15 stran. Šířeji popisuje způsob jeho práce v Památníku, podmínky života a bydlení, ale i jeho vjemy a pocity a přináší i některé návrhy na zlepšení. Navíc také ukazuje, jaký vliv měla tato zkušenost na vnitřní dozrávání mladého člověka. Takže mu přejme do dalšího života vše dobré!

Z pololetní zprávy vyňala a zpracovala

Michaela Vidláková

Ekumenické setkání

O občanském sdružení **Ekumenická setkávání s biblí a uměním** jsem až do července t. r. neměla ani tušení. Je to společenství občanů z různých křesťanských církví z celé republiky, kteří se již osmnáct let pravidelně jednou v roce scházejí na týdenním semináři, naplněném zajímavými přednáškami a besedami. Jedno půldne v tomto týdenním programu věnují vždy nějakému židovskému tématu, která až do letošního roku zajišťovalo Izraelské velvyslanectví v Praze. Letos se organizátoři moudře obrátili na Židovské muzeum se žádostí o příspěvek na téma **O zachráncích židů za druhé světové války z řad českého obyvatelstva**. Volba padla na mne. Příspěvek jsem si předem připravila a s velkou trémou jej přečetla.

Setkání s účastníky semináře bylo pro mne velkým zážitkem. Už od prvních okamžiků e-mailové korespondence jsem se cítila být v přátelském objetí. A když jsem se se všemi těmi lidmi poznala osobně - seminář se letos nadto ještě konal v nádherné Třebíči - byla jsem uchválena jejich zájmem, zaujetím, bezprostředností jejich projevů vůči sobě i ostatním. Měla jsem jednoznačný pocit, že tato setkání, ačkoli se konají jen jednou v roce, jsou propojena upřímným přátelstvím, vzájemným respektem a láskou. Prožila jsem s těmi lidmi necelé dva dny, cítila se s nimi skvěle a prožívala hřejivé obohacení svého života.

L. A.

Eva Herrmannová slavila osmdesátiny

aneb jak jsem místo „broučka“
potkala svou dobrou vílu

Eva Herrmannová s dcerou Sašou

Když jsem před patnácti lety točila dokument o izraelské herečce českého původu Navě Shan (Vlastě Schönové)

a požádala ji, aby si vzpomněla na někoho, kdo by mohl zavzpomínat na její kulturní činnost v Terezíně, zamyslela se a po chvíli radostně zvolala: „Už to mám - Eva Herrmannová, jeden z mých broučků!“ Svědectví nejen o Vavě, ale i o slavném představení Karafiátových Broučků v terezínské Sokolovně mi o pár dní později doložila samotná Eva Herrmannová. V pokoji svého útulného bytu mne překvapila nejen množstvím zajímavých knih o hudbě za zdi ghetta, ale také sešitkem, do něhož si den po dni zapisovala dětské zážitky z nuceného pobytu na „skautském táboře“. Tak si totiž nic netušící čtrnáctiletá Eva původně představovala svou cestu a pobyt v Terezíně, kde prožila v odloučení od rodičů pubertální dětství, zpestřené překvapivými kulturními zážitky, k nimž později sama přispívala. Kromě již zmíněných Broučků účinkovala také ve slavné Krá-

sově opeře Brundibár, jejíž propagaci u nás i ve světě se neúnavně věnuje až do současných dní. Stejně tak jako propagaci „zakázané hudby“, jejíž autory Gideon Kleina, Viktora Ullmanna, Hanse Krásu, Pavla Haase a další spojil s Eviným mládím podobný osud.

Hudba se stala jejím celoživotním zájmem, později přerostla v profesi a provázela ji celým svobodným životem. Jako předsedkyně poroty se každoročně zabývá hledáním skvělých interpretačních výkonů v oblasti opery, které si zaslouží prestižní ocenění - ceny Thálie.

Dělí nás od sebe sice víc než dvacet let života, ale díky jejímu kulturnímu přehledu, zájmu o veškeré dění kolem nás a hlavně ve světě hudby mám pokaždé, když se setkáme, pocit, jako bych mluvila se svou vrstevnicí, s člověkem mně blízkým svými postoji, názorem, humorem a porozuměním pro druhé. **Olga Strusková, režisérka**

Pamětní kámen pro Zuzanu Glaserovou

O tom, že studenti reálky v hamburské čtvrti Neugraben chtějí položit pamětní kámen pro Zuzanu Glaserovou, jsme se zmiňovali ve 44. čísle našeho časopisu z října 2008. Na výzvu, aby se přihlásily ty, které se na Zuzku pamatují, se ozvalo několik „děvčat“. Vzpomínky jsem předala do Hamburku a netrvalo ani rok a kámen už byl uložen poblíž bývalého tábora, v místech kudy jsme chodily do práce. Slavnosti se účastnili i studenti 10. třídy, kteří se už delší dobu podrobně zabývali historií tábora i našimi osudy.

D. Lieblová

Odešel vzácný člověk

V červenci jsme dostali velice smutnou zprávu. Zemřel Jürgen Winkel. Bylo mu 65 let. Je to velká ztráta pro Dolnosaský spolek na podporu Terezína, jehož byl zakládajícím členem a po řadu let jeho předsedou, je to nenahraditelná ztráta pro jeho svěťence v zařízení pro mladistvé Putenhof, pro něž byl spíš otec než vedoucí sociální pracovník, je to ztráta pro nás všechny. Neboť Jürgen Winkel se celý svůj život zasazoval o to, aby se nikdy nezapomínalo na hrůzy nacismu, aby se s osudy vězňů terezínského ghetta a Malé pevnosti seznamovali mladí Němci, aby udržování památky na Terezín napomáhalo k překonávání minulosti a přispívalo i k prevenci proti pravicovému radikalismu mladých lidí. Za svou činnost obdržel v loňském

Jürgen Winkel

roce vysoké vyznamenání od spolkového prezidenta.

Věděli jsme, že se Jürgen na jaře podrobil nelehké operaci, zotavil se však a na terezínské tryzně, které se jako každý rok zúčastnil, byl plný optimismu a přesvědčivě tvrdil, že na podzim přijede se svými svěťenci samozřejmě opět pracovat na terezínské šance. Už nikdy nepřijede. Jeho pohřeb se konal na malém vesnickém hřbitůvku poblíž místa, kde působil. Za Terezínskou iniciativu se ho zúčastnily H. Hošková a D. Lieblová.

dl

Studenti Střední školy Kralovice na semináři v Terezíně

Jako každý rok, i letos studenti Střední školy Kralovice navštívili Terezín.

7. dubna 2009 se jako první zúčastnili semináře pořádaného Univerzitou J. E. Purkyně v Ústí nad Labem a vzdělávacím odd. Památníku Terezín. Při celodenním semináři se studenti seznámili s historií ghetta, prohlédli si Krematorium, Magdeburská kasárna, Muzeum ghetta a na závěr absolvovali hodinu a půl dlouhou prohlídku Malé pevnosti. I když byl celý seminář psychicky i fyzicky velice náročný, studenti byli nadšeni a získali opět nové znalosti o holocaustu.

Na úspěchu celé akce se podílela i firma Burda - Tour, která studenty do Terezína dopravila svým nejluxusnějším autobusem. Další akcí, kterou škola uskuteční, bude exkurze do Osvětimi. Škola získala od Plzeňského kraje na projekt Hatikva - Naděje, který jsem zpracovala, částku 45 000,- Kč v dotačním programu na Podporu preventivních aktivit a výchovy k toleranci v roce 2009. Více informací na www.sskralovice.cz.

Bc. Simona Duxová

Brundibár

I tak renomovaný sbor, známý Boni Pueri, nacvičil Brundibára a předvedl ho letošního 30. června na XVIII. festivalu „Uprostřed Evropy“ jako upomínku na oběti druhé světové války.

Tento festival chce přispět k vzájemnému poznání, a tak mimo kulturní akce jsou jeho součástí i výlety v pohraničních oblastech Čech, Bavorska a Saska.

Eva Štichová

Když dostanu kousek chleba, pošlu ti ho

Yad Vashem Jerusalem, č. 53, duben 2009, s. 12

Napsal Lital Beer – Výzkum a překlad: Miriam Moschytz

Z angličtiny přeložil Pavel Stránský

V roce 1938 byla do Polska deportována rodina Rapaportových z německého Hannoveru, ale polské úřady je odmítly přijmout a okamžitě je vrátili do Německa. Otce Moritze-Mosheho poslali do vězení a matka Miriam onemocněla a šla do nemocnice. Čtyři děti denně své rodiče navštěvovaly. Moritze-Mosheho nakonec poslali do Polska a nezbylo po něm stopy. Jednu z dcer, Resi (nyní Varda), poslali do Anglie s nadějí, že se k ní později připojí její sourozenci, ale zbytek rodiny poslali do Rígy. V roce 1944 poslali nejmladšího syna Pavla do Osvětimi. Miriam a zbylé děti, Paulu a Siegfrieda, poslali do koncentračního tábora Stutthofu.

Ve Stutthofu oddělili Siegfrieda od sestry a matky, ale zůstali v písemném styku. Jeden z dopisů válku „přežil“ a je v archivu Yad Vashem. Jedenáctiletý Siegfried matce napsal: „Drahá maminko, jak se máš? Tvé dva dopisy jsem dostal a jsem zdravý. Určitě tě už nebolí žaludek. Maminko, myslím si, že potřebuješ chleba. Půjdu do bloku 3. Mám toho pro sebe dost a tak si, prosím, nedělej starosti. (...) Doufám, že budeme brzy zase pohromadě. Když dostanu kousek chleba, pošlu ti ho, určitě to přeče, maminko, víš.“

Dětský rukopis na stárnoucím papíře ukazuje citlivého chlapce, který svou rodinu postrádá, ale zároveň se snaží poskytnout jim útěchu, chlapce, který - uprostřed hrůz koncentráku - na sebe bere úlohu chlebodáře a podporovatele, vyžralého dávno dřív, než odpovídá jeho věku. Dále v dopise pokračuje: „Maminko, posli mi, prosím, psací papír, proto jsem ti nepsal. Všechno tady zalepili, tak jsem tenhle kus papíru ukrad.“

Dopis je psán na podlouhlém pásu papíru. Podle jeho sestry Vardy zmiňuje Siegfried chystané čištění bloku plynem. Budova byla buď zapečetěna nebo byly papírem utěsněny dveře a okna. Siegfried využil příležitosti a poslal pár slov mamince.

Dopis končí: „Maminko, posílám ti pusy a pozdravuj Paulu. Brzy budeme zase vařit brambory.“ Ale chlapcovy naděje se nesplnily. Zemřel v roce 1945 na pochodu smrti. Matka zemřela na tyfus asi dva týdny po osvobození. Paula, která přežila, dala dopis sestře Vardě, a ta jej postoupila Yad Vashem, aby byl bezpečně uložen.

(Lital Beer je vedoucím Oddělení pro externí styk (Outreach Department) a Miriam Moschytz pracuje v Akvizičním oddělení (Acquisition Department) Archivu (Archives Division).)

Siegfried Rapaport v r. 1938

I viděl Bůh, že je to špatné

Nezvyklý dárek Otty Weisse k narozeninám

Yad Vashem Jerusalem, č. 53, duben 2009, s. 13

Napsal Dr. David Silberklang

Z angličtiny přeložil Pavel Stránský, upravila Helga Hošková

„Byl tichý, příjemný lednový večer, dýšící mírem a pohodou a v nebi se pomaloučku chystali rozsvěcet hvězdy. Bůh, uveleben na majestátním, pohodlném trůně seděl se sklopenou hlavou, zabořenou do dlaní. Právě vyslechl večerní hlášení svých nebeských starších, shromážděných v půlkruhu kolem trůnu a vyčkávajících rozkazů, které nepřicházely. S tváří zesmutnělou seděl nehybně, zahleděn v jediný bod před sebe a o čemsi vážně přemýšleje. O čempak asi?“

Takhle začíná novela Otty Weisse o Terezínu **I viděl Bůh, že je to špatné**. Koncem roku 1941 byl Otto Weiss deportován z Prahy do Terezína spolu s manželkou Irenou a dcerou Helgou. Oddaný manžel se v roce 1943 rozhodl překvapit manželku zvláštním dárkem v červnu k jejím 37. narozeninám. Trináctiletá Helga, nadějná umělkyně, se stala spolutvůrkyní tohoto překvapení. Chystali se překvapit Irenu novelou o Terezíně. Scházeli se po večerech a Helga z otcova podnětu „Maluj, co vidíš“ kreslila každodenní život v Terezíně a jeho novely ilustrovala.

Weiss vypráví fantastický příběh, jak Bůh sestoupí z nebes do Terezína a vezme na sebe podobu starého muže Arona Gottesmanna, aby na vlastní oči viděl, co se děje na světě poté, kdy se odvrátil od běžných záležitostí lidstva. Zajímal se zejména o svého loajálního skromného služebníka Vítězslava Taussiga, „nevýznamného prostého starého muže“, obyvatele ghetta. Bůh pocítil, že cosi je špatné. Při setkání s mnoha aspekty tábora a jeho chodem si Bůh natvrdo uvědomí, kolik toho špatného v Terezíně je. Většina postav ve Weissově příběhu jsou židovští vězni a jejich strádání vinou korupce některých židů v táboře, ale i působení českých četníků. Stejně tak i zásadní dobrota jiných lidí, všemu navzdory. Weissova kritika táborových činitelů, často okořeněná humorem a sarkasmem, je drsná. Ale co zmůže Bůh v těle lidské bytosti?

Příběh se rozvíjí k nečekanému závěru a vyvolává povzbuzující morální a teologické otázky.

Otto Weiss byl deportován v říjnu 1944 do Osvětimi; manželka a Helga ho následovaly za tři dny. Před odjezdem zanechaly novely a Ottovu sbírku básní „Tak bolely hvězdy“ i Helžiny kresby u strýce, který je v Terezíně ukryl a tím zachránil. Helga a maminka již Ottu nespátřily, ale přežily a podařilo se jim tyto cenné věci získat zpět. Yad Vashem nyní vydává tuto jedinečnou a působivou novely s dojímavou předmluvou Helgy Weissové - Hoškové a jejími původními kresbami v angličtině a v hebrejském překladu s komentářem přeživší Ruth Bondyové.

(Dr. David Silberklang je šéfredaktorem publikací Yad Vashem.)

OBČANSKÉ SDRUŽENÍ ATLANT
VÁS SRDEČNĚ ZVE NA

BENEFIČNÍ KONCERT

V KOSTELE SV. ŠIMONA A JUDY
V SOBOTU 28. 11. 2009 OD 18:00

POPŘVĚ V PRAZE VYSTOUPÍ KONCERTNÍ MISTŘI Z VÍDNĚ:
OLIVER MADAS - VIBRAFON, MARIA GRÜN - VIOLONCELLO

ZAZNÍ:
JOHANN SEBASTIAN BACH
WITOLD LUTOSLAWSKI
GEORG FREIDRICH HÄNDEL
GASPAR CÁSSADÓ
OLIVER MADAS

REZERVACE MÍST
WWW.VEDELESEBE.CZ

VSTUPNÉ DOBROVOLNĚ

VÝTĚŽEK AKCE PODPOŘÍ PROJEKT "DOMOV LENKA"

PŘIJĎTE SE PŘÍJEMNĚ NALADIT
K ZAHÁJENÍ ADVENTNÍHO ČASU!

Dopravní podnik hlavního města Prahy
Partner akce

ORANŽOVÉ DĚLKY
POD JEDNOU STŘEŠKOU
VEDLE SEBE .CZ

Chvála dědečkovství a babičkovství

Bohužel jsem nikdy nepoznal svého dědečka a babičku. Ani jednoho. A ani jeden z nich nepoznal nikdy své vnuky. Všichni přišli předčasně o život vinou německého antisemitismu.

V klukovském věku jsem to nesl velmi těžko. Záviděl jsem svým vrstevníkům. A nejen jejich prázdninové zážitky s prarodiči.

Když jsem se stal otcem, pochopil jsem znovu, jak je to prima, že moje děti mají dědečka i babičku, a jak si s nimi náramně užívají. A jak si oni užívají svých vnoučat.

Nyní jsem se ocitl ve věku, kdy jsem sám dědečkem. Možná je to ještě lepší než být otcem. Vychutnávám si to vrchovatě a jsem hrdým a nadšeným prarodičem dvouleté holčičky.

Všichni to znáte. I vy jste pyšní dědečkové a babičky a někteří i pra...

Oliver Madas měl jistě svou babičku rád. V létě před dvěma roky náhle zemřela. Mnozí jste ji dobře znali. Jmenovala se Milena Procházková.

Škoda, že fyzicky nemůže být na koncertu svého vnuka, který je členem Vídeňské filharmonie a pravděpodobně v historii nejmladším profesorem na *Universität für Musik und darstellende Kunst Wien*. Duchem však určitě bude přítomna. Jistě na něj bude pyšná. Bude Oliverovi držet palce a bude se s ním radovat z jeho úspěchu.

I ona vás zve na jeho listopadový koncert.

Michal Stránský
Foto: Nancy Horowitz

POZVÁNKA

NA PIETNÍ SETKÁNÍ K UCTĚNÍ PAMÁTKY NAŠICH PŘÍBUZNÝCH A BLÍZKÝCH.

**Ve čtvrtek 15. října tradičně vzpomeneme
na zahájení deportací.**

Delegace členů předsednictva Terezínské iniciativy
položí květiny u pamětní desky
u pražského Parkhotelu ve 13.00 hodin
a také na Židovském hřbitově v Praze ve 14.00 hodin
u pomníčku lodžských.

**Pietní vzpomínka vyvrcholí
krátkým kulturním programem
a společným setkáním
v Domově sociální péče na Hagiboru.**

Zahájení v 15.00 hodin.

Vydává Terezínská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Tel./fax: 222 310 681, e-mail: terezinskainiciativa@cmail.cz

Redakční rada: Eva Fantová, Doris Grozdanovičová, Božena Guttmannová, Anna Lorencová, Michal Stránský, Eva Štichová

Bankovní účty: v Kč: 59433011/0100, v EUR: 342781234555011/0100, v USD: 348331234555011/0100

Číslo 48 vyšlo v září 2009.

MK ČR E 10779